

H. M. 1936

Fig. 1. Skallerup. Ydre, set fra Sydøst.

SKALLERUP KIRKE

MORSØ NØRRE-HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Dragstrup, kom efter Reformationen under Kronen[1]. 1674 afstod Frantz Hansen Hagendorn i Solbjerg godvillig sin Adgang til Skallerup Kirketiende til Sognemændene sammesteds (Rgsk.). Ved kgl. Skøde af 3. Juni 1720 blev Kirketienden uden Kaldsret afhændet til Ole Mortensen Quist i Nykøbing[2]. Kirken var siden i Privateje; 1809 tilhørte den Jens Wandborg til Frøslevgaard[3]. Den overgik til Selveje 1. Januar 1914. Præstegaarden skal indtil 1555 have ligget i Skallerup[4]. Ifølge Regnskabet for 1639 f. var det Skik, at naar en Mand eller ung Karl fæstede eller »stedte« en Gaard, skulde han give 2 Slettemark til Kirken for dens Armods Skyld.

Kirken ligger paa en lille, stejl Bakke nordligt i den spredte Bebyggelse, kun o. 400 m fra Vilsund. Den lille Kirkegaard hegnes af Kampestensdiger, hvis Indersider næsten helt er jorddækkede. To Trælaager, en lille i Sydøsthjørnet og en større mod Nord, har kløvede Granitstolper. Paa den nordres er hugget: H W B P F G 1801 (Hr. Wandborg paa Frøslev Gaard, sml. S. 861).

Bygningen bestaar af romansk Kor og Skib samt nymodens Vaabenhus. Orienteringen har meget stærk sydlig Afvigelse.

Den romanske *Granitkvaderkirke,* Kor og Skib, har Skraakantsokkel, hvorover Murhøjden er o. 4,20 m. Under Nordvesthjørnet og Vestgavlen indtil 70 cm fra Sydvesthjørnet er der dog Profilsokkel med Karnis ledsaget af en Rille (S. 916, Fig. 22)[5]. Af Korets romanske Vinduer staar Østvinduet som Vægniche (150 × 71 cm), mens Nordvinduet endnu er i Brug, omend udvidet i Lysningen og ommuret (153 × 79 cm, 180 over Sokkelen); Monolitoverliggeren er falset paa det østre Overhjørne. I Sydmuren har der været et nu for-

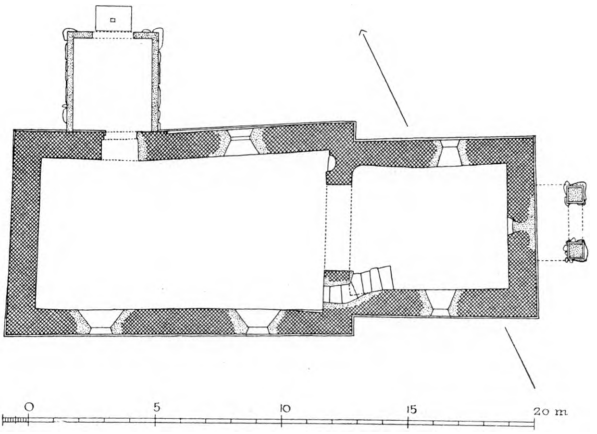

Fig. 2. Skallerup. Plan. 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1939.

styrret, lyssprækkeagtigt *Spedalskvindue* af samme Type som i Uragstrup. Lidt Vest for det moderne, romaniserende Sydvindue, i tredje Skifte over Sokkelen, ses en Kvader, i hvis Underkant der er hugget en lidt trykket Rundbue (10 × 15 cm), som ved Udhugning viste sig at have svag, indvendig Smig. Saalbænken er bevaret i en anden Kvader længere mod Vest, umiddelbart over Sokkelen, og viser sig som en o. 2,5 cm dyb, aflangt firkantet Fordybning (7 × 15 cm) ved Overkanten. Feltets Afstand fra Triumfgavlen, 102 cm, tyder paa, at Saalbænkstenen sidder paa Plads, mens Overliggeren er flyttet. Da der ikke kan have været mere end eet Kvaderskifte mellem Saalbænk og Overligger, og da andet Skifte fra Sokkelen, med Fuger, nu er o. 50 cm højt, kan Vinduets oprindelige Højde omtrentlig bestemmes til 70 cm, det fordybede Felt i Saalbænken medregnet. Indvendig er ethvert Spor af Vinduet forsvundet. — En Vinduesoverligger med falsede Overhjørner (Buebredde o. 67 cm) sidder i Sylden under Vaabenhusets østre Langmur.

1885 kunde Syddøren endnu skimtes udvendig (Uldall), men efter o. 1905, da hele Skibets Sydside blev omsat af gamle, opbanede Kvadre[6], er alle Spor af de oprindelige Muraabninger ganske forsvundet her. Den tilsvarende Norddør, der vistnok ogsaa oprindelig har brudt Sokkelen, er udvidet 1936 (Arkitekt Jens Foged), kun dens indvendige Vestkarm er gammel. Som Overligger laa indtil da Halvdelen af en romansk Gravsten (sml. S. 964), formodentlig indsat ved Opførelsen af det lave Vaabenhus.

En Kvader midt i Skibets Sydmur har en indristet, elegant tegnet Løvefigur (Fig. 3) med høj Pande, but Snude, næsten cirkelrundt Øje og smaa Ører. Den lange Tunge hænger ud, Halen, der er bøjet op over Ryggen, ender i uklart Rankeslyng; højre Forben og en Del af Brystet er angivet med Dobbeltkontur.

I det *Indre* staar den lave og brede Korbue uden synlig Sokkel. Kragstenene,

der er omløbende, den søndre dog glat afsluttet mod Øst, har forskellige Profiler, den nordre attisk, foroven ledsaget af en Rille (S. 915, Fig. 7), den søndre skraakantet. Mod Skibet har Korbuen været flankeret af smaa, rundbuede *Sidealternicher,* men kun den nordre er bevaret (130 × 65 cm, 85 over nuværende Gulv), idet den søndre er ødelagt ved Gennembrydningen af Prædikestolsopgangen. Taggavlen over Triumfmuren har en fladbuet, mod Øst falset Gennemgang, der tillige med de nærmeste Omgivelser er muret af røde Munkesten i Munkeskifte. Teglbrokker ses ogsaa i Resten af Gavlen, der utvivlsomt da er sentmiddelalderlig.

Ændringer og Tilføjelser. Det uanselige *Vaabenhus,* der over en Syld af raa Kamp og Kvadre er muret af smaa Mursten, stammer vistnok fra Midten af 1800'erne. En Forgænger, af Mur og Bindingsværk, der fornyedes 1654 og repareredes 1713 (Rgsk.), er maaske identisk med det paa Matrikelplanen Fig. 6 viste Vaabenhus. Klokken hænger ved Østgavlen i en af smaa Sten muret *Stabel,* der formodentlig er opført o. 1850. Fladbuen foroven mellem de firkantede Piller krones af en tre Skifter høj Spærhovedgesims, midt i Gavlen et kort Savskifte. Tømmeret fra et gammelt †Klokkehus bortsolgtes 1641 (Rgsk.)[7]. Med Undtagelse af Korets Nordvindue er alle Kirkens Vinduer nye, Sydsidens fra o. 1905 (ny-romanske, af Granit), Skibets Nordvindue fra 1936 (fladrundbuet, af Mursten). Det vistnok overalt omsatte Kvadermurværk[8] staar blankt; en Stribe under Tagskægget, Gavlene, der er af raa Kamp til begge Sider, den vestre indvendig med smaa Strandsten i Fugerne, den østre med en lille, kvadersat Glug, samt Vaabenhuset er hvidkalket. Tagværkerne er moderne; med Undtagelse af Klokkestabelen, der har Bræddetag, er hele Kirken teglhængt. I det Indre er der Bjælkelofter.

INVENTAR

†Alterbord, romansk, af Granit, fjernedes 1894. Dækpladen, 141 × 100 × 21 cm, med tilmuret *Helgengrav,* 15 × 10 cm, ligger nu som Tærskelsten foran Vaabenhuset.

†*Alterklæder*. 1) 1643 anskaffedes 4 Alen grønt Klæde til at lægge paa Alteret og 20 Alen rødt Baand til at sømme det med. 2) Af rødt Kaffa (uldent Tøj), nævnt 1687. 3) Nyt, af rødt Plyds, nævnt 1703, muligvis identisk med Nr. 2 (Rgsk.).

Alter af Eg, fra 1894, udført af Anders Dissing, Ø.-Jølby, efter Tegning af Arkitekt Fleischer. Altertavlen er formet som Vestenden af en gotisk Kirke med Sidetaarne, Stræbebuer og to større Taarne flankerende Gavlen, i hvis øvre spidsbuede Felt der staar en udskaaret Statuette af Kristus.

†Altertavle i Barok, stafferet 1717 (Rgsk.). Midtfeltets Maleri forestillede

E. M. 1940

Fig. 3. Skallerup. Billedkvader. Konturerne optrukket med sort Farve (S. 960).

Nadverens Indstiftelse, i Sidefløjene var malet Korsfæstelsen og Himmelfarten (Uldall).

†*Alterskranke*. »En Sprinkel for Alteret« anskaffedes 1718 og stafferedes samme Aar af Anders Gundahl (Rgsk.).

Altersølv. *Kalk* (Fig. 4) fra 1600, 18,7 cm høj. Den runde Fod har Standkant med uklart indstemplet Rudebort; Skaftet er rundt, den runde, fladtrykte Knop har Tunger med fordybede Konturer, hvis mellemfaldende Ruder bærer graverede Versaler: Ihesus. Lavt Bæger. Paa Foden to graverede Adelsvaaben, (Mur)Kaas og (Skaktavl)Friis, hvorover NK og KF, samt Versaler: »Denne Kalck och Disk hafver erlig och welbyrdig Mand Niels Kaas thil Damsgaard och hans kiære Hustru erlig och welbyrdig Frue Frue Karin Fris i then helig Trefoldigheds Ære gifvid thil Skallerup Kircke Anno 1600«. Paa Bægeret graverede Versaler med Dobbeltkontur: Luc. 22 (Vers 20). Under Fodpladen graveret: 22 Daler. Paa Fodpladen Mestermærke IS, (muligvis Olrik 448). Samtidig *Disk* med samme Mestermærke. I Bunden graveret Krucifiks, paa Randen samme to Vaaben som paa Kalken. Saavel Bunden som Randen optages iøvrigt af Versalindskrift, i Bunden: Luc. 22 (Vers 19), paa Randen: Johs. 17, V. 3 og Johs. 6, V. 54.

†*Vinflaske* af Tin, gammel, Vægt 3½ Pund, nævnt 1687 (Rgsk.).

Vinkande af Tin, stemplet: Bunch.

Alterstager (Fig. 5), fra o. 1600—25, kun 22,5—23 cm høje, med flad, profileret Fod, Skaft med vaseformet Led under Baluster og profileret Lyseskaal. Paa Foden Fraktur: B r . . e n Iensøn, Marine(?) Persdatter, samt Mestermærke, en Træsko, hvorover et M.

†*Messehageler*. 1) Gammel, af spranget Tøj, med Kors, nævnt 1683. 2) Gammel, af blaat Fløjl, først nævnt 1687; 1703 var Korset næsten afslidt, og 1708 blev den opstafferet og farvet fiolbrun; 1719 kaldes den gammel, af sort Plyds.

E. M. 1940

Fig. 4—5. Skallerup. Alterkalk 1600 (S. 962) og Alterstage 1600—25 (S. 962).

Font, romansk, af Granit, af Tybotype; Kummen, Tvm. 81 cm, har forneden ret smaa Bægerblade og lille Afløbshul midt i Bunden. Fodens svære Hjørneknopper minder om Dragstrups, Vulsten mellem dem er kraftigere[9].

Fad af Tin, 36 cm i Tvm., med konkav Bund og to Rækker Smaabuer paa Randen. Samtidigt med Kanden. *†Fad* af Messing, skænket 1686 af Præsten Ove Christensen (Rgsk.). *Kande* af Tin, fra o. 1875, stemplet: Hans Høy.

Prædikestol fra 1894 i samme Stil og af samme Snedker som Alteret. †*Prædikestol* var ifølge Uldall fra Renaissancetiden. 1690 fornyede Snedker Povl Madsen Opgangen, og 1718 blev den stafferet af Anders Gundahl (Rgsk.).

Stoleværket er nyt. Østligst i Sydrækken staar et Par Renaissancestader fra o. 1600—25 med spidse Tvillinggavle, svarende til Solbjærgs (S. 972); i den ene Gavl er indskaaret 1676, i en af de glatte Døre: PiMD KCR. Fire *tilsvarende opbevares paa Dueholm. De østligste Stader mod Nord har Gavle fra 1700'erne, med Top af to symmetriske Bøjler, der omslutter en hjerteformet Aabning. Fire tilsvarende *Gavle paa Dueholm har Paneler fra o. 1600. Før Ændringen havde hele Mandssiden Renaissancestader, Kvindesiden Barokstader.

Klokke, middelalderlig, fra 1400'erne. Fejlfuld Indskrift med Minuskler: »ihlp ihs naserees rex vivdiiorom m v 1 las« (»Hjælp Jesus af Nazareth, Jødernes Konge ...«). Paa Klokkelegemet under Indskriften tre Støbermærker, et Kors imellem henholdsvis hp og ih samt et Bomærkeskjold. Hankene har Tovsnoninger. Tvm. 65 cm[10].

GRAVMINDER

Gravsten. Romansk, af Granit, 181 cm lang, skriftløs, med reliefhugget, latinsk Processionskors paa tovsnoet Stang over lille Golgathahøj og med Tovstave langs Kanterne. Stenen, der er kløvet paa langs, og hvis ene Halvdel er forsvundet, fandtes 1936 som udvendig Overligger over Skibets Norddør.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1639—1719 (LA. Viborg). — Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen 1873, C. A. Jensen og E. Moltke 1940.

F. Uldall: Optegnelser om de danske Landsbykirker III. 1885. S. 186—88.

[1] Sml. Fortegnelse over Danmarks Kirker 1666 (RA); Skallerup nævnes ikke (glemt?) i Fortegnelsen 1630. [2] Specifikationer over Konge- og Kirketiender 1680—1743 (RA). [3] Fortegnelse over Kirker og disses Ejere 1809 (RA). [4] Danske Atlas V, 563. [5] 1873 bemærker M.-Petersen, at Karnis-Sokkelen findes i Stumper hist og her, især paa Skibets vestlige Mur, men 1885 var Sokkelforholdene som nu (Uldall). [6] Meddelt 1940 af Kirkens Graver. [7] Klokkehuset maa altsaa være blevet fornyet nævnte Aar. Det blev atter ophugget af nyt 1701 (Rgsk.). [8] 1652 blev den østre Ende af Kirken, som moxen var nedfalden, og et Stykke Mur paa den søndre Side opmuret og forfærdiget af Anders Pedersen Murmester (44½ Daler), og 1662 opmurede Jens Pedersen Murmester Kirkens Mur indvortes fra Grunden til det øverste fra Altergulvet (Koret) og til Kirkedøren paa Nørsiden, for hvilket han fik 46 Slettedaler (Rgsk.). [9] M. Mackeprang: Danmarks middelalderlige Døbefonte S. 407. — En beskadiget * Fontefod med Kanal til Midtafløbshul, fundet som Syldsten under Stalden til Halkjærgaard, nu paa Dueholm, skal stamme enten fra Dragstrup eller Skallerup; men da begge disse Fonte har romanske Fødder, er Meddelelsen sikkert fejlagtig. [10] Ikke nævnt i Uldall: Danmarks middelalderlige Kirkeklokker, men i en Marginalnote af Uldall hos C. Nyrop: Om Danmarks Kirkeklokker og deres Støbere S. 243 i Nationalmuseets Eksemplar.

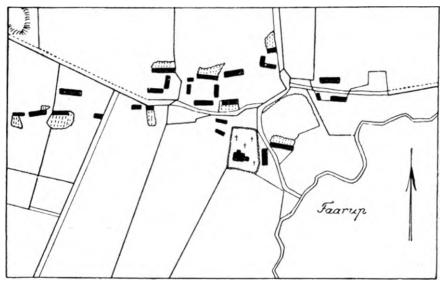

Fig. 6. Skallerup 1791.